

DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS MOKSLO IR STUDIJŲ ĮSTATYMO NR. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72¹, 73, 75³, 77, 85 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 64¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO NR. XIV-1257 24, 29 STRAIPSNIŲ PAKEITIMO IR ĮSTATYMO PAPILDYMO 24¹ STRAIPSNIU ĮSTATYMO PROJEKTO AIŠKINAMASIS RAŠTAS

1. Įstatymo projekto rengimą paskatinusios priežastys, parengtų projektų tikslai ir uždaviniai

Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72¹, 73, 75³, 77, 85 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 64¹ straipsniu įstatymo Nr. XIV-1257 24, 29 straipsnių pakeitimo ir įstatymo papildymo 24¹ straipsniu įstatymo projektas (toliau – Įstatymo projektas) parengtas siekiant:

1. Įgyvendinti Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programoje, kuriai pritarta Lietuvos Respublikos Seimo 2020 m. gruodžio 11 d. nutarimu Nr. XIV-72 „Dėl Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos“ (toliau – programa), patvirtintą siekį, kad mokslas ir studijos būtų pasaulinio lygmens, programos įgyvendinimo priemonėse numatyta sudaryti prielaidas mokslo ir studijų institucijų akademinį darbuotojų darbo užmokesčiui didėti, kad jis pasiektų 150 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio, taip pat neakademinį darbuotojų atlyginimams augti.

Sparčiai didėjant atlyginimams Lietuvos darbo rinkoje (visų sektorių darbuotojams), akademinį darbuotojų darbo užmokesčio augimas nėra pakankamas. Dėstytojų ir mokslo darbuotojų atlyginimai vis dar išlieka nekonkurencingi tiek šalies, tiek tarptautinėje darbo rinkoje ir neatitinka akademinės bendruomenės lūkesčių. Dėl nekonkurencingų atlyginimų dėstytojo bei mokslininko karjera Lietuvoje nėra patraukli, todėl dažnai gabus jaunimas jos Lietuvoje nesirenka. Maži atlyginimai yra viena iš priežasčių, stabdančių Lietuvos mokslo ir studijų sistemos kokybinę pažangą. Atsižvelgiant į šalies vidutinio darbo užmokesčio augimą ir anksčiau išdėstytas priežastis, siekiama ir toliau didinti atlyginimus dėstytojams ir mokslo darbuotojams.

Siekiant sudaryti teises prielaidas darbo užmokesčiui didinti valstybiniuose mokslinių tyrimų institute dirbantiems mokslo darbuotojams, siūloma padidinti Mokslo ir studijų įstatymo 72¹ straipsnio 5 dalyje nustatytų pareiginės algos koeficientų intervalų apatines ir viršutines ribas visoms pareigybių grupėms 10 proc. nuo 2024 m. sausio 1 d. ir dar 18,7 proc. – nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. Bendras šių darbuotojų darbo užmokesčio augimas per 2024 m. vidutiniškai siektų 30,6 proc.

2. Patikslinti Mokslo ir studijų įstatymo nuostatas priėmus Lietuvos Respublikos pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio nustatymo ir asignavimų darbo užmokesčiui perskaičiavimo įstatymą Nr. XIV-2011. Nuo 2024 m. sausio 1 d. vietoj buvusio Lietuvos Respublikos Seimo patvirtinto atitinkamų metų Lietuvos Respublikos valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio (2023 m. jis yra 186 Eur) bus taikomas Lietuvos Respublikos pareiginės algos (atlyginimo) bazinio dydžio nustatymo ir asignavimų darbo užmokesčiui perskaičiavimo įstatyme nustatytas pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis, kuris lygus Valstybės duomenų agentūros paskelbtam 2022 metų vidutiniam mėnesiniam šalies (su individualiomis įmonėmis) darbo užmokesčiui ir yra 1 785,4 Eur.

3. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo Nr. XI-242 4, 10, 11, 15, 27, 28, 35, 38, 39, 48, 52, 53, 56, 58, 60, 65, 66, 67, 69, 71, 72, 72¹, 73, 75³, 77, 85 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 64¹ straipsniu įstatymo (toliau – Pakeitimo įstatymas) 29 straipsnio 6 dalimi šio įstatymo nuostatos taikomos mokslo ir studijų institucijų dėstytojams ir mokslo darbuotojams, priimtiems į pareigas nuo 2024 m. sausio 1 d. Iki 2024 m. sausio 1 d. priimtų į pareigas dėstytojų, mokslo darbuotojų ir tyrėjų pareigos ir kitos darbo sąlygos gali būti keičiamos atsižvelgiant į šio įstatymo nuostatas tik šių darbuotojų sutikimu. Sprendžiant kylančius klausimus dėl tyrėjų, priimtų į pareigas iki 2024 m. sausio 1 d., darbo apmokėjimo, kartu siekiant teisinio aiškumo nuo 2024 m. sausio 1 d., Pakeitimo įstatymo 29 straipsnį siūloma papildyti nauja 6¹ dalimi.

2. Įstatymo projekto iniciatoriai ir rengėjai

Įstatymo projekto iniciatorė – Lietuvos Respublikos Vyriausybė. Įstatymo projektą parengė Lietuvos Respublikos švietimo, mokslo ir sporto ministerija.

3. Kaip šiuo metu reguliuojami Įstatymo projekte aptarti teisiniai santykiai

Nuo 2017 m. birželio 20 d. valstybinių mokslinių tyrimų institutų administracijos (instituto direktoriaus, direktoriaus pavaduotojo, mokslinio sekretoriaus), mokslo darbuotojų ir kitų tyrėjų darbo apmokėjimo sąlygas ir socialines garantijas reglamentuoja Mokslo ir studijų įstatymo 72¹ straipsnis. Šio straipsnio 5 dalyje visoms pareigybių grupėms (jų yra 6) nustatytos pareiginės algos koeficientų intervalų apatinės ir viršutinės ribos. Valstybės politikų, teisėjų, valstybės pareigūnų, valstybės tarnautojų, valstybės ir savivaldybių biudžetinių įstaigų darbuotojų pareiginės algos (atlyginimo) bazinis dydis 2023 metais lygus 186 Eur. Pareiginė alga nustatoma minėtą bazinį dydį padauginus iš tai pareigybei nustatyto pareiginės algos koeficiento. Nuo 2024 m. sausio 1 d. Mokslo ir studijų įstatyme nebelineka tyrėjo darbo apmokėjimą ir socialines garantijas reglamentuojančių nuostatų.

4. Kokios siūlomos naujos teisinio reguliavimo nuostatos ir kokių teigiamų rezultatų laukiama

Nuo 2024 m. sausio 1 d. bus taikoma nauja pareiginės algos (atlyginimo) bazė, kuri susieta su 2022 metų vidutiniu mėnesiniu šalies darbo užmokesčiu ir yra 1 785,4 Eur. Siekiant teisinio aiškumo, siūloma iki 2024 m. sausio 1 d. priimtiems į pareigas valstybinių mokslinių tyrimų institutų tyrėjams nuo 2024 m. sausio 1 d. iki 2024 m. rugpjūčio 31 d. nustatyti pareiginės algos koeficientus 1,13–1,37, nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. – 1,34–1,63.

Numatoma Mokslo ir studijų įstatymo 72¹ straipsnio 5 dalyje visoms pareigybių grupėms padidinti pareiginės algos koeficientų intervalų apatines ir viršutines ribas 10 proc. nuo 2024 m. sausio 1 d. ir dar 18,7 proc. – nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. Pritarus siūlomiems pakeitimams valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose pareiginė alga *bruto* nuo 2024 m. sausio 1 d. galėtų kilti: vyriausiojo mokslo darbuotojo – 209–370 Eur, vyresniojo mokslo darbuotojo – 191–284 Eur, mokslo darbuotojo, mokslininko stažuotojo – 191–218 Eur, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 169–205 Eur. Nuo 2024 m. rugsėjo 1 d. pareiginė alga *bruto* dar papildomai padidėtų: vyriausiojo mokslo darbuotojo – 429–768 Eur, vyresniojo mokslo darbuotojo – 375–607 Eur, mokslo darbuotojo, mokslininko stažuotojo – 375–464 Eur, jaunesniojo mokslo darbuotojo – 357–429 Eur. Bendras valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose dirbančių mokslo darbuotojų ir tyrėjų, priimtų į pareigas iki 2024 m. sausio 1 d., darbo užmokesčio augimas per 2024 m. vidutiniškai siektų 30,6 proc. Tikslas – palaipsniui pasiekti, kad 2024 m. šių darbuotojų vidutinis darbo užmokestis sudarytų 150 proc. šalies vidutinio darbo užmokesčio. Tik nuoseklus valstybės finansinės galimybės atitinkantis atlyginimų didinimas, kuris būtinas skatinant jaunos žmonės rinktis mokslininko karjerą, padidins šiuo metu Lietuvoje dirbančių mokslininkų motyvaciją, o tai sudarys sąlygas siekti aukštos mokslo ir studijų sistemos kokybės, didinti šalies mokslinį produktyvumą ir konkurencingumą.

5. Numatomo teisinio reguliavimo poveikio vertinimo rezultatai, galimos neigiamos priimto Įstatymo pasekmės ir kokių priemonių reikėtų imtis, kad tokių pasekmių būtų išvengta

Priėmus Įstatymo projektą, neigiamų pasekmių nenumatoma.

6. Kokią įtaką Įstatymas turės kriminogeninei situacijai, korupcijai

Įstatymo projektas neigiamos įtakos kriminogeninei situacijai ir korupcijai neturės.

7. Kaip Įstatymų įgyvendinimas atsilieps verslo sąlygoms ir jo plėtrai

Įstatymo projekto įgyvendinimas įtakos verslo sąlygoms ir jo plėtrai neturės.

8. Ar įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams

Įstatymo projektas neprieštarauja strateginio lygmens planavimo dokumentams.

Įstatymo projektas prisidės prie 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“, 1 strateginio tikslo – pereiti prie mokslo žiniomis, pažangiosiomis technologijomis, inovacijomis grįsto darnaus ekonomikos vystymosi ir didinti šalies tarptautinį konkurencingumą – įgyvendinimo.

Įstatymo projektas įgyvendina Aštuonioliktosios Lietuvos Respublikos Vyriausybės programos nuostatas.

9. Įstatymo inkorporavimas į teisinę sistemą, kokius teisės aktus būtina priimti, kokius galiojančius teisės aktus būtina pakeisti ar pripažinti netekusiais galios

Priėmus teikiamą Įstatymo projektą, kitų įstatymų keisti nereikės.

10. Ar Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, projekto sąvokos ir jas įvardijantys terminai įvertinti Lietuvos Respublikos terminų banko įstatymo ir jo įgyvendinamųjų teisės aktų nustatyta tvarka

Įstatymo projektas parengtas laikantis Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos, Lietuvos Respublikos teisėkūros pagrindų įstatymų reikalavimų, Įstatymo projekte naujos sąvokos neapibrėžiamos ir nevartojamos.

11. Įstatymo projekto atitiktis Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms bei Europos Sąjungos dokumentams

Įstatymo projekto nuostatos neprieštarauja Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos nuostatoms ir Europos Sąjungos teisei.

12. Jeigu Įstatymui įgyvendinti reikia įgyvendinamųjų teisės aktų, kas ir kada juos turėtų priimti

Kitų norminių teisės aktų keisti nereikės.

13. Kiek valstybės ir savivaldybių biudžetų ir kitų valstybės įsteigtų fondų lėšų prireiks įstatymui įgyvendinti, ar bus galima sutaupyti

Valstybiniuose mokslinių tyrimų institutuose akademinį ir neakademinį darbuotojų darbo užmokesčiui padidinti 2024 m. reikės apie 8,7 mln. Eur valstybės biudžeto lėšų, kurios numatytos rengiamame 2024 m. valstybės biudžeto projekte.

14. Rengiant Įstatymo projektą gauti specialistų vertinimai ir išvados

Rengiant Įstatymo projektą, specialistų išvadų ir vertinimų negauta.

15. Įstatymų projektui reikšminiai žodžiai, kurių reikia Įstatymo projektui įtraukti į kompiuterinės paieškos sistemą, įskaitant Europos žodyno „Eurovoc“ terminus, temas bei sritis

Reikšminiai žodžiai yra „darbo užmokestis“, „pareiginės algos koeficientas“, „valstybinis mokslinių tyrimų institutas“.

16. Kiti, iniciatorių nuomone, reikalingi pagrindimai ir paaiškinimai

Atkreipiamė dėmesį, kad teikiamas Įstatymo projektas susijęs tik su valstybinių mokslinių tyrimų institutų mokslo darbuotojų ir tyrėjų, priimtų į pareigas iki 2024 m. sausio 1 d., darbo užmokesčio nustatymu. Aukštosios mokyklos pagal Lietuvos Respublikos Konstituciją ir Mokslo ir studijų įstatymo 8 straipsnį turi autonomiją, apimančią akademinę, administracinę, ūkio ir finansų tvarkymo veiklą, grindžiamą savivaldos principu ir akademinę laisvę. Laikydamosi įstatymų ir kitų teisės aktų, aukštosios mokyklos pačios nustato savo struktūrą, vidaus darbo tvarką, darbuotojų skaičių, jų teises, pareigas ir darbo apmokėjimo sąlygas. Visų valstybinių mokslo ir studijų institucijų (mokslo institutų, universitetų ir kolegijų) akademinį ir neakademinį darbuotojų darbo užmokesčiui didinti 2024 m. biudžeto projekte numatyta 84,4 mln. eurų.